

Római Katolikus Plébániaház

[Litke, Dózsa út 46.]

A litkei Ófalu közepén álló műemlék-együttes legrégebbi épülete a Plébániaház. Egyszerű, földszintes, fordított „L” alaprajzú, barokk stílusú épület. Utcai szárnya manzárd – falán feszület –, az udvari szárny nyeregtetős, pala fedéssel.

A főépület két traktusos, csehsüveg boltozatos helyiségekkel, az utcára néző három szoba 2+3+2 záróköves ablakokkal. Az utcai szárny udvari homlokzata előtt részben beépített veranda látható és lécmellvédés tornác volt. Pincelejárát és padlásfeljáró a nyitott tornácról nyílik.

Az épület déli fala mellett, három zömök pillér között gyalogos és kétszárnyú kapu van (már nem az eredeti), valamint az udvart az utca felől kőkerítés határolja. Az udvarnak ezen a részén egy szép, egészséges, ritka fafajta, páfrányfenyő látható. Magassága kb. 22-24 m; törzsének kerülete 1,30 m magasságban 233 cm. Korát nem sikerült megállapítani.

A Plébánia épülete a községben szolgáló papok, plébánosok és káplánok lakhelye volt. Egyben hivatalként is működött. Itt tartották és vezették 1726 óta a születési-, házassági-, halotti anyakönyveket. Mivel filiák is tartoztak Litkéhez (Ipoly-)Tarnóc, (Mihály-)Gerge, Liptagerge, Kisgerge), az ott történeteket is ezekbe az anyakönyvekbe jegyezték be.

Az oklevelek adatai szerint a Plébánia először 1332-36-ban szerepel a pápai tizedjegyzékben. Működő plébániája volt, Szent Kereszt tiszteletére szentelt temploma, papját Miklósnak hívták.

A plébánia az Esztergom Főszékes-egyházmegye Nagynógrádi kerületéhez tartozott.

A török uralom alatt, 1595. május 12-én, a szécsényi basa felégette az ipolymenti falvakat, így Litkét is elpusztította. Megsemmisült a plébánia épülete is az irattárral együtt. A falu elnéptelenedett, a fiatalokat elhurcolták. A lakosság egy része elmenekült, majd később ezek visszatértek és 1598-ban Litke ismét lakott hely volt.

Pázmány Péter esztergomi érsek 1629-ben Litkét működő plébániaként említette, de nem volt mindig papja. Az 1634-es Canonica Visitatio szerint a Dobroda-völgyben csak Karancskesziben volt egyházi ember. Odatartozott Litke is.

Az 1647 és 1686 közötti években pedig licenciatusok látták el a papi teendőket községünkben, pl. Morvay Márton (1647), Nagy Mihály (1678), Nevolay János (1686). Nem volt állandó fizetésük, csak a stólapénz és más járandóság. Az 1688-ban, háborús időben megtartott egyházlátogatás szerint Litke leányegyházai: Tőrincs, Liptagerge, Kisgerge, (Mihály-)Gerge, (Ipoly-)Tarnóc.

Plébánosai 1706-tól voltak a falunak. Az 1706 és 1744 közötti években, mint plébános szolgált: Potyondy László, Bersányi Mátyás, Csetneky Zsigmond, Blahó János, Antal Mihály, Fehér János, Veszelay János. Ekkor még mindig az Esztergomi Főegyházmegyéhez tartozott a plébánia.

Mária Terézia nagyszabású egyházpolitikájának következménye volt, hogy a nagykiterjedésű esztergomi egyházmegye területéből 1776-ban létrehozta a besztercebányai, a szepesi, valamint a rozsnói püspökséget. Így került Litke anyaegyház és filiái a rozsnói egyházmegyéhez, a losonci kerületbe.

1814-ben idetartozott: Litke 731, Kisgerge 150, Liptagerge 423, Mihélygerge 429, és /Ipoly /Tarnóc 826 lakossal. Ekkor a plébánosi teendőket Tindira Josef látta el. A litkei temetőben látható vörösmárvány síremlékén olvashatjuk: „Főtisztelendő Tindira Josef Rozsnói Czimzetes Canonok, Apostoli jegyző a Tekintetes Vármegye Tábla Bírája.” (Az akkori írásmóddal.)

Szintén plébánosként szolgált Ledna György 1842-ben bekövetkezett haláláig. Ő is a litkei temetőben nyugszik.

Plébánosi feladatott látott el Tersztyánszky Alajos, aki a Litkén született Borbás Vince, Európa-hírű botanikus, flórakutató fiatalkori pártfogója, segítője volt. 1866-ban, 62 éves korában halt meg. Testvérével, Franciskával a község temetőjében nyugszanak.

Nagy tiszteletnek örvend községünkben mind a mai napig az 1890-től 1924. június 19-én bekövetkezett haláláig plébánosi szolgálatot teljesítő Saskeőy Ferenc, tb. kanonok, szentszéki tanácsos. Hitéleti tevékenysége mellett foglalkozott a litkei lakosok életkörülményeinek javításával is. 1901-ben megalakította a „Hangya” kötelékébe tartozó Litke és Vidéke Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetet.

A „Hangya” c. lap – a 30. évfordulóra – 1931 június 25-én megjelent száma

így méltatta : „... egy nagyszívű, nemeslelkű pap, a népéért élő lelkipásztor...” Majd így folytatja: „Tisztán meglátja, hogy életét nem töltheti ki teljesen a cura pastoralis, a lelkiekről való gondoskodás apostoli hivatása, hanem foglalkozni kell a hívek hétköznapi életével, a kenyér problémáival”. 80 évesen is sikeresen védte a kisemberek érdekeit a szövetkezet elnöke, könyvelője, pénztárosaként is.

Utóda Fejér Miklós esperes-plébános szintén megbecsült egyházi és közéleti ember volt. Éveken keresztül tagja volt a község képviselő-testületének. Nyugdíjba vonulása alkalmából 1938. december 21-én tartott testületi ülés határozata alapján Litke község díszpolgárává avatták. A méltatásban elhangzott: „...a szó igazi értelmében lelkipásztor, vezetője, jószágos atyja volt népének a bölcsőtől a sírig, a keresztelestől a temetésig”.

Az egyházi szertartások magas szintű ellátása, valamint a filiák száma szükségessé tették az egyházközségben a papok számának növelését. A plébánoson kívül káplánok is laktak a litkei plébániaházban. Pl.:

1861-ben Fedák Teodor és Keszler László,
1899-ben Magyar György és Stefanus József,
1913-ban Roth János és Danics Lajos,
1915-ben Roth János, Demeter Bertalan, Horváth László,
1917-ben Ferenc István, Demeter Bertalan,
1926-27-ben Kalatovics Lajos,
1929-ben Balás Béla, aki 1950-től plébánosa lett községünknek.

Litkén több vallási felekezethez tartozó lakos élt 1950-ig. Többségében azonban római katolikusok voltak.

A trianoni békeszerződés után a rozsnyói egyházmegyéből 19 plébánia maradt Magyarországon, közöttük a litkei is. 1948 és 1951 között ezeket püspöki helynökök Hejccéről, 1951-től Egerből, mint ordináriusok kormányozták.

A római szentszék – Sacra Congregatio pro Episcopis 1982. május 11-én kiadott 569/52. sz. Decrétumával a magyarországi rozsnyói egyházmegyét az egri főegyházmegyéhez csatolta és négy esperesi kerületre osztotta. 1994-ben a kisterenyei és a salgótarjáni esperesi kerületeket (ezzel Litkét és filiáit is) a váci egyházmegyéhez sorolták.

A későbbi évek plébánosai, akik itt is laktak – Balás Béla, Ignác Géza, Baranyai Jenő – elődeikhez hasonlóan szolgálták az egyházközség híveit, gondozták, karbantartották (felújították), óvták az egyházi épületeket.

A plébánia utolsó lakói: 1991-1994 között Mocsári Csaba, majd 1995-től 1996-ig Gellért Ottó plébános.

Jelenleg a litkei egyházközség, valamint a 2003-ban Szász Gyula karancskeszli-litkei plébános által létrehozott „Litkei Szent Kereszt” Alapítvány gondozza a 20 év óta paphiány miatt lakatlan épületet. Az Alapítvány folyamatosan végeztet állagmegóvási munkálatokat is.

Így vált lehetővé, hogy 2016-ban a Litke községben lévő Rom. Kat. Templom fennállásának 250. éves évfordulóját már a Plébánia épületében megrendezett kiállítással is ünnepelhettük.

Mivel pap nem lakja az épületet, jelenleg az egyházi teendőket a karancskeszli plébános látja el. A Váci Egyházmegyében dr. Beer Miklós megyéspüspök úr 2016. augusztus 1-ei hatállyal kinevezte Balázs András atyát plébániai kormányzóvá Karancskeszli és Litke plébániára, mely utóbbihoz Ipolytarnóc és Mihálygerge filiák is tartoznak.